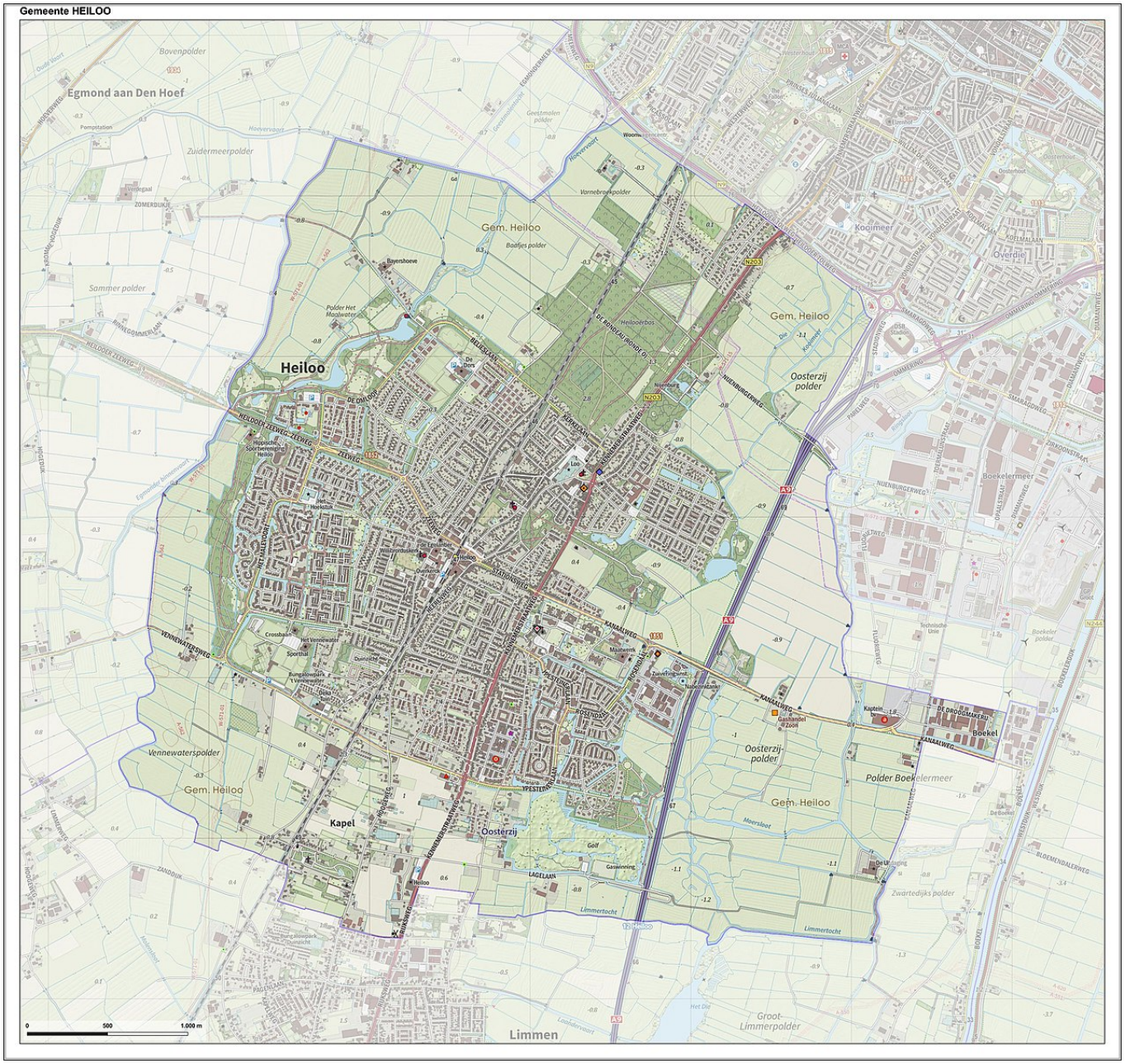
Een groenstructuurplan voor de gemeente Heiloo

Waarom deze notitie?

De gemeente Heiloo is bezig met het opstellen van het groenstructuurplan 2023 – 2033. Dit als vervolg op het groenbeleidsplan 2012 – 2022.

Figuur 1. Het grondgebied van de gemeente Heiloo

Groen is een belangrijk en steeds meer gewaardeerd en noodzakelijk element binnen de bebouwde omgeving. Heiloo is gezegend met een rijke hoeveelheid groen. Een structuurplan moet aangeven hoe de gemeente met dit groen omgaat (beheer) en hoe dit verder ontwikkeld kan worden. Naar ons idee dient de gemeente bij beheer en ontwikkeling van het groen in Heiloo van boven naar beneden / van groot naar klein te redeneren.

Deze notitie bevat drie hoofdstukken. In hoofdstuk 1 geven wij de landschappelijke opbouw van het grondgebied van de gemeente Heiloo weer.

In hoofdstuk 2 geven we aan welke ontwikkeling voor de natuur / het groen van de verschillende landschapstypen van Heiloo nastrevenswaardig zou moeten zijn. In dit hoofdstuk geven we bovendien aan wat de onderlinge samenhang van het groen binnen de gemeente en gebieden daarbuiten zou moeten zijn.

In hoofdstuk 3 vatten we een en ander samen in een totaalbeeld.

Het groenstructuurplan 2012 – 2022 blinkt uit in algemeenheden en is weinig concreet over wat de gemeente voorstaat bij de ontwikkeling van het groen. Het meest concreet is de formulering van een gewenste ontwikkeling in de Kooimeerpolder aan de NO zijde van de gemeente:

"Ook de natuur- en gebruikswaarden van de Kooimeerpolder, onderdeel van de Oosterzijpolder, worden versterkt de komende jaren. Natuurmonumenten schrijft hier op haar website het volgende over:
"*Het uitgangspunt hierbij is dat natuurwaarden worden gehandhaafd en verbeterd daar waar nodig en dat de Oosterzijpolder vanaf de zijde van het landgoed Nijenburg weer optimaal beleefd kan worden. Het aanleggen van een publiekelijk toegankelijk wandelpad is ook één van de doelstellingen. Met een wandelpad kan de nieuw ingerichte polder optimaal beleefd worden door de bezoekers. Daarnaast zullen de zijdes van de Oosterzijpolder die grenzen aan de randweg van Alkmaar en de A9 worden beplant met elzenrij, bos en meidoornsingels. De oude Kooimeerpolder zal worden omgevormd naar een botanisch rijk dotterbloemgrasland (nat soortenrijk grasland). Hiermee levert Natuurmonumenten tevens een bescheiden bijdrage aan de waterberging in het peilgebied.*""

Deze tekst van Natuurmonumenten is in deze gemeentelijke nota wel het meest concrete beleidsvoornemen. En het mag gezegd worden, met resultaat. De Oude Kooimeerpolder is omgevormd naar een weldadig aandoend grasland met flink wat soorten die karakteristiek zijn voor een bonte weide zoals Thijsse ooit beschreef.
Het geeft tevens aan wat een samenwerking tussen publieke in dit geval gemeentelijke overheid en particuliere partijen teweeg kan brengen.

Van de andere groengebieden zijn niet zulke duidelijke beleidsvoornemens geformuleerd.

Voorliggende notitie is een aanzet om voor andere groengebieden van Heiloo voor de periode 2023 – 2033 tot op vergelijkbare wijze geformuleerde doelstellingen te komen.

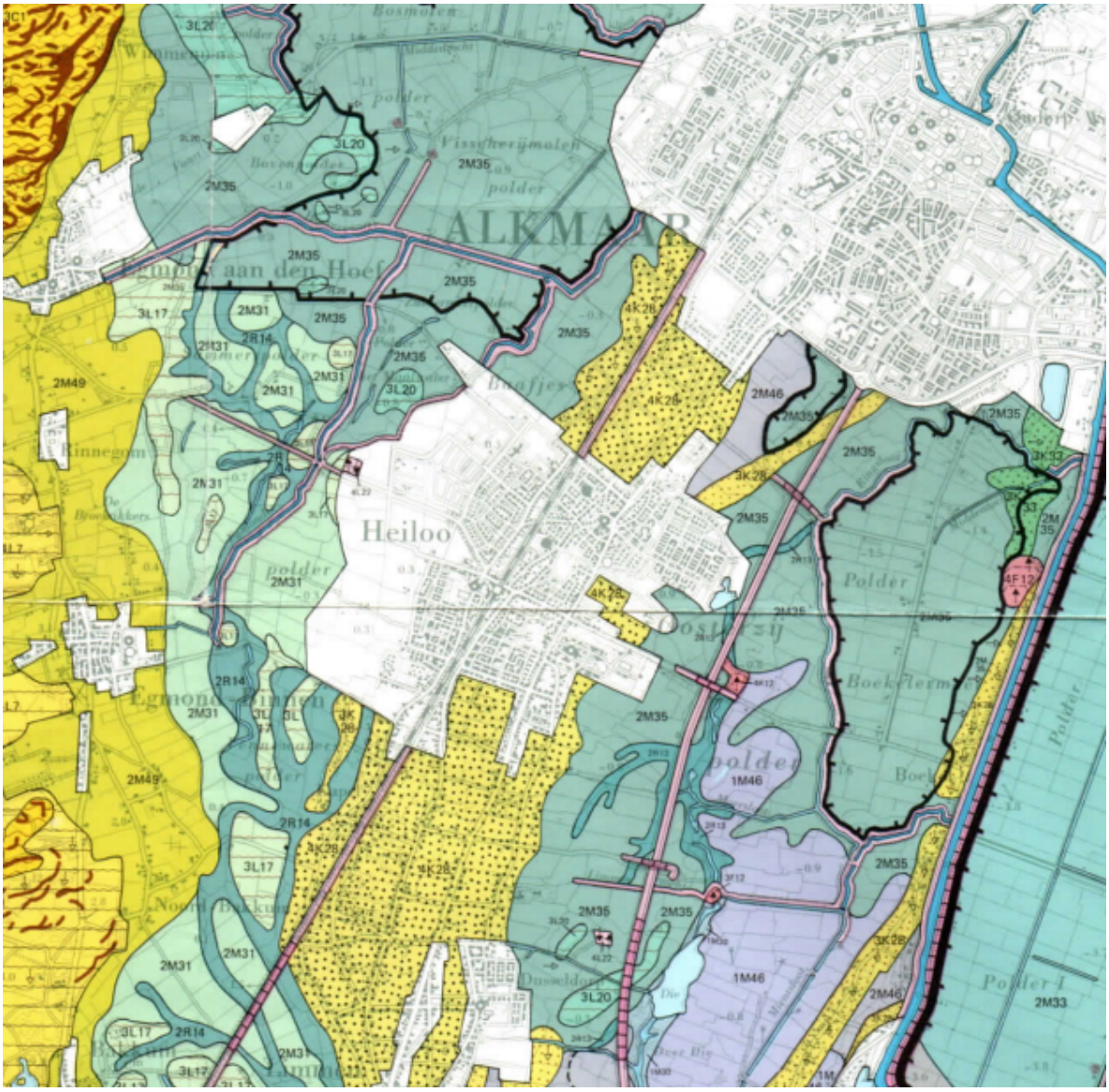
Heiloo, mei 2023

Namens De Heilloze Weg, Theo Bakker

1. De landschappen van Heiloo

In Heiloo zijn grofweg drie grote landschaptypen te onderscheiden:

1. De strandwal, daar waar het dorp is ontstaan en waar nu het grootste deel van de bebouwing is te vinden. Op kaart van figuur 2 legenda-eenheid 4K28, ofwel strandwal met al of niet vervlakte duinen
2. Aan de westkant hiervan, de strandvlakte, zeg maar de vooral zandige strook lager gelegen landen tussen de strandwal en de echte duinen bij Egmond Binnen en Egmond aan den Hoef, met elementen van het OerIJ. Op de kaart van figuur 2 legenda eenheid 2M31 dooradert met 2R14, ofwel een binnendelta (strandvlakte) bedekt met klei of duinzand, dooradert met zee-erosie geulen (oerIJ)
3. Aan de oostkant hiervan een meer venig gebied dat de overgang vormt naar het uitgebreide veen/kleigebied, met restanten van het Heilooër Die. Op de kaart van figuur 2 legenda eenheid 2M35 overgaand 1M46 en dooradert met 2R13, ofwel vlakte van getijafzettingen, overgaand in een ontgonnen veenvlakte en dooradert met kreekafzettingen.

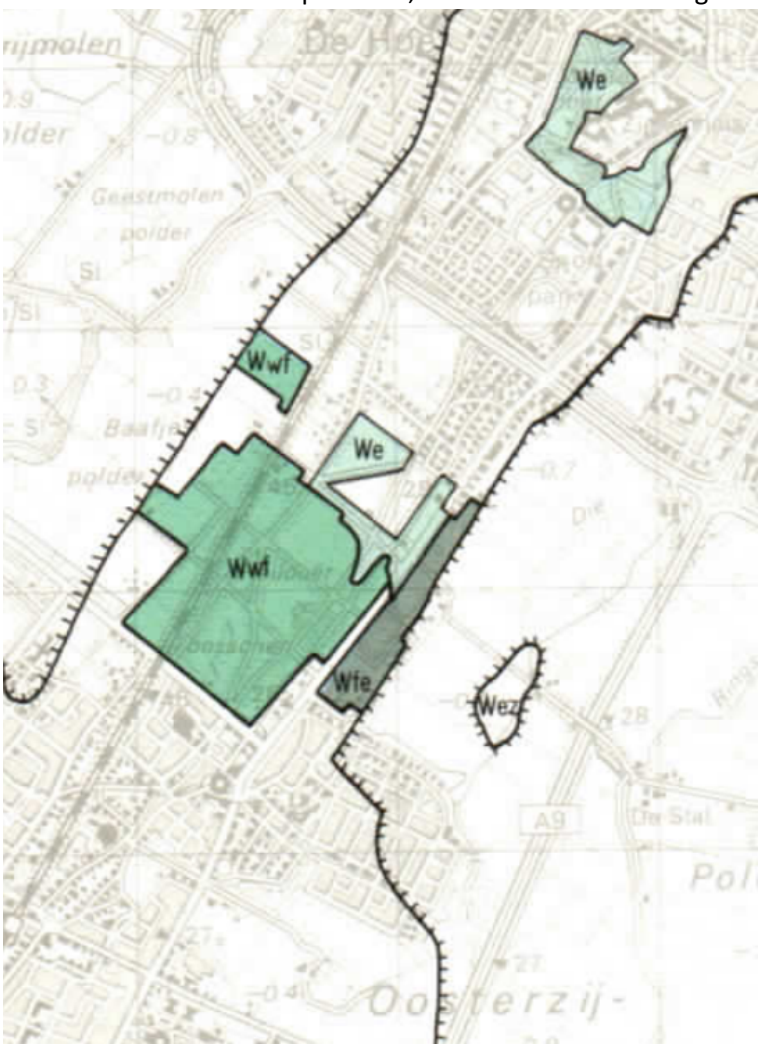

Figuur 2. Geomorfologische kaart van Heiloo

Elk van deze landschappen kent z'n eigen karakteristieke waarden, waarmee bij het beheer rekening moet worden gehouden.

1a. De strandwal

In 1872 geeft Frederik van Eeden (vader van de beroemde auteur met dezelfde naam) een beschrijving van wat nu het Heilooër Bos is. Opvallend is dat hij spreekt over het voorkomen van heide: "*Behalve op den 'Preekstoel' vindt men in het Heilosche bosch zeer weining heide."* Voorts heeft hij het over een onafzienbare laan van zware beuken en over paden die meest met gras, mos en bloemen zijn bekleed.
Ook noemt hij soorten als mannetjesvaren (in die tijd nog bosvaren genoemd), gaspeldoorn, hemelsleutel, moeraspirea, beemdkroon (ook wel bekend als knautia) en valse salie. In meer algemene termen spreekt hij over korenbloem en bolderik die mogelijk ook in het Heilooër Bos te vinden zouden zijn.
Al deze soorten duiden op schrale, voedselarme omstandigheden.

Figuur 3. Detail uit de landschapsecologische kaart van Doing (1988)

In 1988 worden het Heilooër Bos en de wijde omgeving van Heiloo weergegeven op de landschapsecologische kaart van de Hollandse kust. In figuur 3 is een deel van deze kaart weergegeven. Van de heide en andere bijzondere plantensoorten is weinig meer over. Doing gebruikt de term 'stikstof-schok', ook toen al, waardoor veel van de door van Eeden genoemde soorten zijn verdwenen.

1b. Strandvlakte tussen Heiloo, Egmond Binnen en Egmond aan de Hoef.

In 1911 verschijnt het Verkade-album 'De bonte wei'. Het is een lofzang van Jac. P. Thijsse op het Hollandse boerenland. Hij noemt tientallen plantensoorten en talloos veel vogels die deze bonte wei bevolken. Toch kent Thijsse ook zorgen: "… maar 't lijkt wel, of ik er lang zoo veel niet zie, als in de dagen, voor dat ik naar school ging." Hij noemt vervolgens Guurtje van Heilo, die hem zou moeten vertellen of dat in Heiloo ook het geval is. Toentertijd waren de weilanden rondom Heiloo ongetwijfeld zeer rijk aan planten en dieren, een bonte wei met gevarieerd en soortenrijk gras- en hooiland.

Nog maar een halve eeuw geleden, in de jaren van mijn jeugd dus was de Egmondermeer het gebied met de rijkste populatie aan broedende kemphanen van Nood Holland (75 broedparen). Daarnaast broedden er bijna 700 paar kievieten, 200 paar tureluurs, ruim 200 paar grutto's, vele honderden paren veldleeuwerikken, om slechts de belangrijkste soorten te noemen. (Broedvogels van Noord-Holland Noord, 1971.) Al deze getallen worden bevestigd door eierzoekers uit die tijd. In de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw brachten dezen per jaar vele honderden tot enkele duizenden kievietseieren naar poelier Burgering en verdienden daar een aardig zakcentje mee.

Van al deze rijkdom aan natuur is vrijwel niets meer over. Het gebied kenmerkt zich nu door uitgestrekte, monotone en soortenarme graslanden. Aam de Egmondse kant overheersen bollenvelden, die vrijwel geen natuurwaarden meer kennen. Wel laat zich op plekken waar een goed beheer wordt gevoerd (de randen van het wandelpad Heilooër Bos – Maalwater) zien welke grote mogelijkheden hier zijn om een rijke natuur te ontwikkelen.

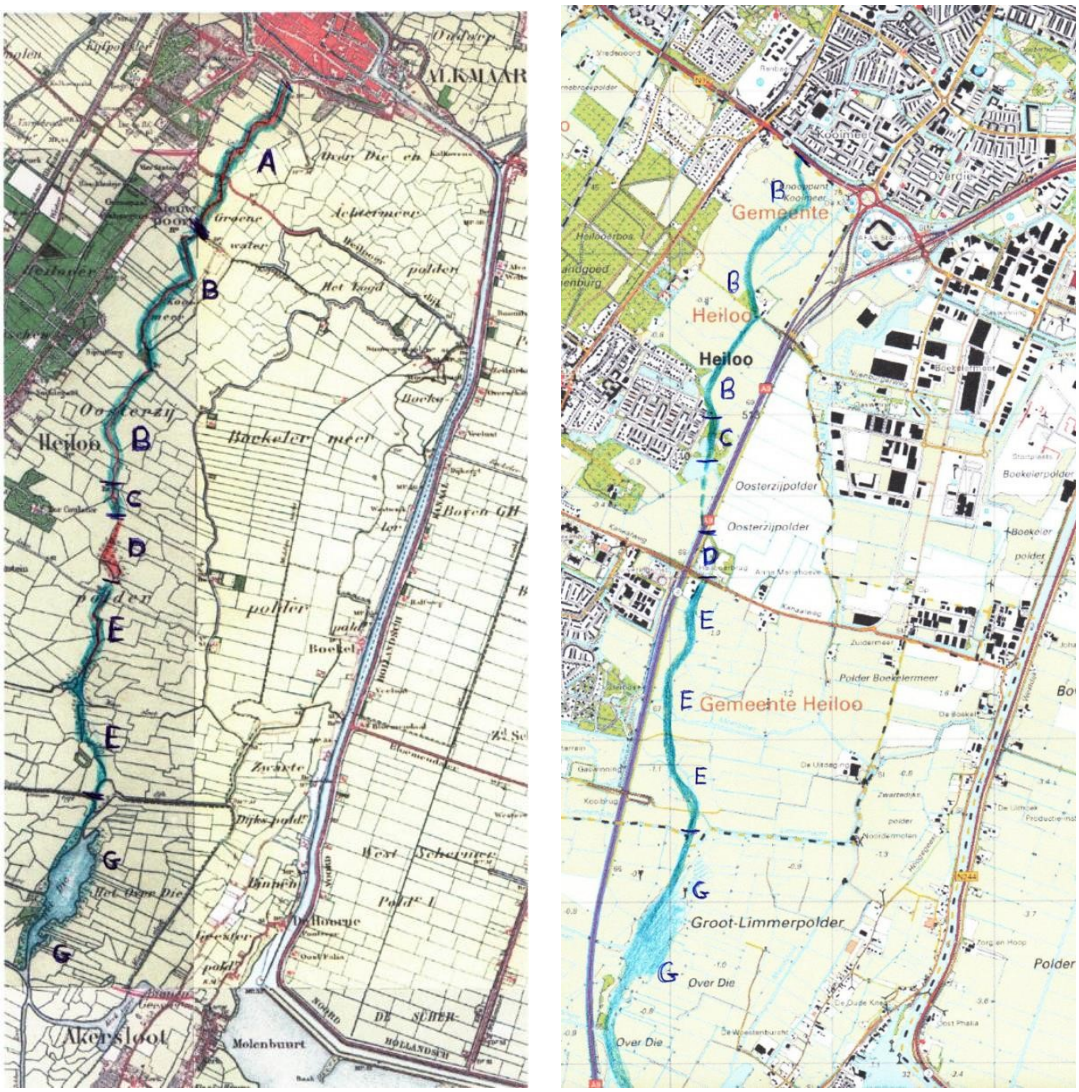
1c. Overgangsgebied aan de oostkant van Heiloo, landschap van de Heilooër en Limmer Die.

Het meest opvallende element in dit landschap is het riviertje de Heilooër Die. Ooit, zeg twee eeuwen geleden ontsprong dit water in wat nu de bebouwde kom van Alkmaar is en stroomde via Heiloo en Limmen naar het Alkmaardermeer.

Tot in de eerste decennia van de twintigste eeuw was dit riviertje in een ongerepte staat aanwezig met langs haar oevers uitgestrekte natte hooi en graslanden rijk aan weidevogels en karakteristieke vegetatietypen. Daarnaast was een aantal meertjes met moerassige oevers aanwezig.

In de afgelopen eeuw is het riviertje sterk aangetast.

- Een deel (A) is opgegaan in de bebouwing van Alkmaar
- Een deel (C) is omgezet in een recreatieplas
- Een deel (D) is gebruikt als vuilnisbelt en baggerdepot.
- Verder geldt, in meer algemene zin, dat de graslanden langs de Heilooër Die in de Kooimeer tot aan plan oost (B) nog grote landschappelijke en natuurwaarden kennen, ook al is dit deel flink ontwaterd en deels in intensief agrarisch gebruik.
- De Heilooër Die lopend vanaf de Kanaalweg tot aan de Limmer Die (E en G) is het meest waardevolle en karakteristieke deel met dotterbloemgraslanden en rietmoerassen.

Figuur 4. Topografische kaartjes van het gebied van Heilooër en Limmer Die. Links de situatie rond 1900. Rechts de huidige situatie

2. Groene doelen voor de verschillende landschapstypen en hun onderlinge samenhang

Op basis van bovenstaande en onze kennis van natuur en natuurbeheer komen we tot de volgende groene doelen voor de door ons onderscheidden landschapstypen:

2.a Strandwal / Heilooer Bos

Groene doelen voor dit landschap zouden moeten zijn behoud en ontwikkeling van de huidige waarden met name die van schraal grasland plus het versterken (vooral ook hydrologisch) van het bos met de aangrenzende weilanden aan west en oostzijde.

1. Verschraling van de bodem en daarmee herstel van de karakteristieke vegetatie zoals door van Eeden beschreven.
2. Ontwikkelen van karakteristieke natuurwaarden op de graslanden in en aan de noordkant van het Heilooër bos: ijsbaan, grasland aan overzijde Zanderslootweg en grasland grenzend aan ringweg Alkmaar. (Referentie is het graslandje van Natuurmonumenten aan de noordkant van de Rector Frederiklaan langs de Zanderslootweg.)
3. Ontwikkelen van een verbinding met name ook hydrologisch vanaf de westkant van het Heilooër Bos richting Baafjespolder, vooral gericht op de ontwikkeling van schrale hooi- / graslanden die nu al in bezit zijn van Natuurmonumenten. (Zie bijlage aan het eind vanavoorliggende rapportage.)
4. Verder ontwikkelen van een gradiënt aan de oostkant van het Heilooër bos richting A9 en aansluiting zoeken bij de laagte van de Heilooër Die, richting Kooimeer en plan oost.
5. Verbinding zoeken van Heilooër bos met de andere meer natuurlijke elementen van de strandwal: Ter Coulster, Gemeentebosje, Rimboe.
6. Ontwikkeling van schraler grasland tussen Ter Coulster en bebouwing voormalig Melco-terrein.

2b. Strandvlakte tussen Heiloo, Egmond Binnen en Egmond aan de Hoef.

Het groene doel voor dit landschap zou moeten zijn, te komen tot de ontwikkeling van soortenrijk en gevarieerd boerenland met een vegetatie rijk aan soorten vol weidevogels:

1. Samen met Natuurmonumenten zo'n ontwikkeling tot stand brengen op het eigendom van deze vereniging in de Baafjespolder.
2. Samenhang / verbinding realisren, vooral ook hydrologisch, met de strandwal van het Heilooër bos, zoals hierboven weergegeven.
3. Verwerven van gronden en daar eenzelfde ontwikkeling nastreven als hierboven weergegeven.

2c. Overgangsgebied aan de oostkant van Heiloo, landschap van de Heilooër en Limmer Die.

Het groene doel voor dit landschap zou moeten zijn herstel en ontwikkeling van het riviertje de Heilooer Die in samenhang met de aangrenzende graslanden. Voorts dient de hydrologische verbinding met de strandwal versterkt te worden en dient de aansluiting (ecologische verbinding met het Limmer Die en verder te worden versterkt.:

1. Herstel en ontwikkeling van karakteristieke natuurwaarden van het riviertje de Heilooër Die en het zodanig vorm geven dat het een herkenbaar landschapselement wordt.

2. Aansluitend daaraan ontwikkeling van bloemrijke hooilandvegetaties aan de oevers van de Heilooër Die, speciaal ook in de landschapszone tussen de strandwal en het riviertje
3. Verbinding maken van deze natuurlijke oeverlanden met het Heilooër Bos en Ter Coulster
4. Saneren van de voormalige vuilstort en het huidige baggerdepot en deze plek onderdeel maken van de Heilooër Die
5. Het versterken van de relatie tussen Heilooër- en Limmer Die met doorkijk naar een verbinding met de hooilandvegetaties van het Oosterveld (Limmen) en verder.

3. **Een totaal beeld van een landschappelijke ontwikkeling; Heiloo in ’t groen**

Naast de hierboven genoemde grote landschappelijke structuur en de daarmee samenhangende natuur, zijn er in Heiloo nog tal van lossere en veelal kleinere natuurgebieden en plantsoenen. Nagegaan zou moeten worden of deze groene gebieden in onderlinge samenhang verder ontwikkeld en beheerd moeten worden. Hierbij denken wij aan:

1. Groenstrook vanaf Heilooër bos, langs de Ronge richting Vennewatersweg, inclusief de Noorderneg
2. Natuurcompensatiegebieden bij het industriegebied van Boekelermeer zuid en noord.
3. Rimboe en Gemeentebos in samenhang met Ter Coulster
4. Kapelbos verbinden met groenzone Zandzoom
5. Andere plantsoenen

In figuur 5 hebben we in grote lijnen bovenstaande ontwikkelingen in een kaartbeeld weergeven.

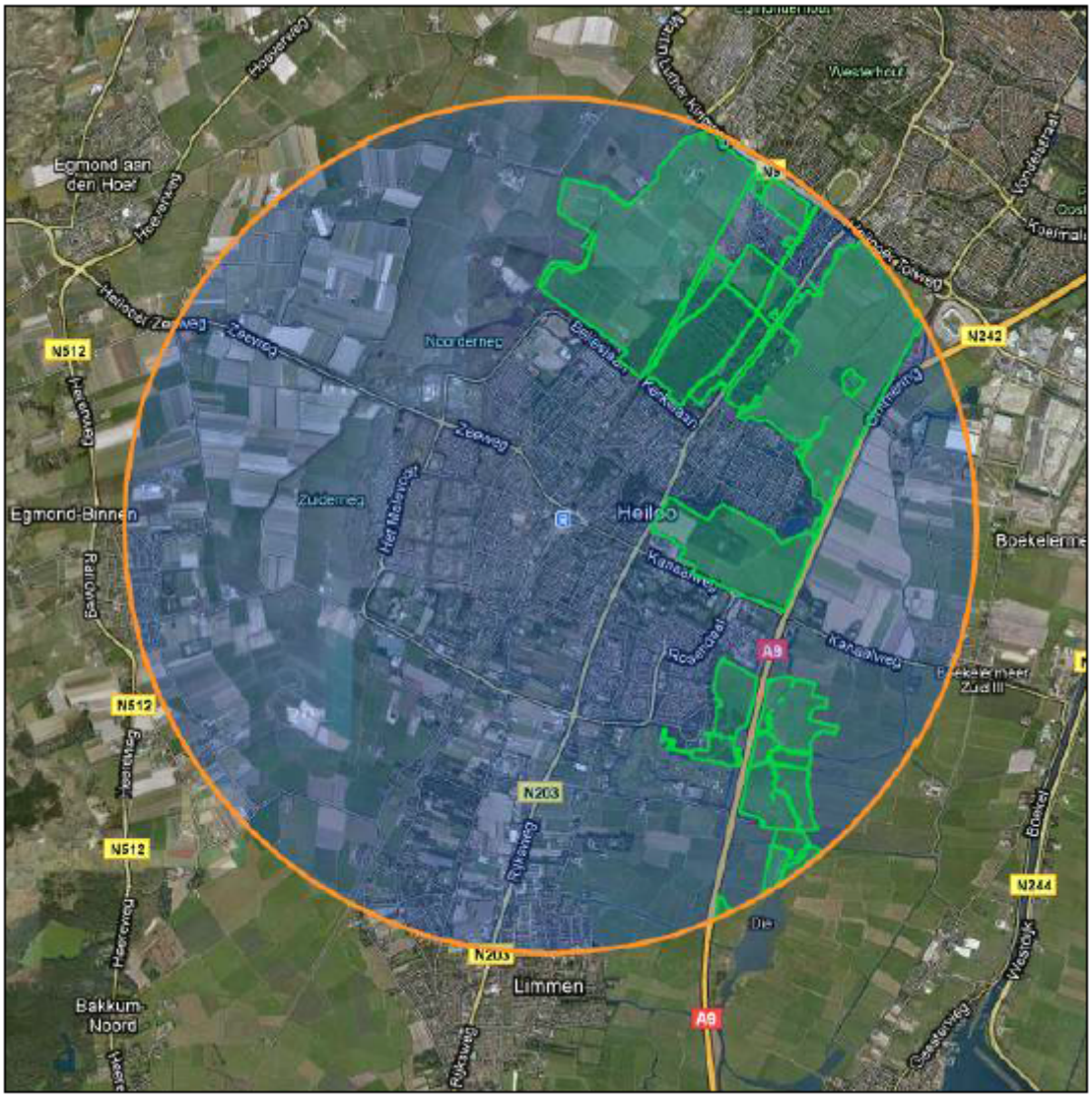

Figuur 5. Heiloo omgeven door een ring van groen, met:

Bijlage 1. Drie figuren uit het groenstructuurplan 2012 – 2022

In september 2011 werd het groenbeleidsplan Heiloo 2012 – 2022 vastgesteld. We halen hier een paar belangrijke uitgangspunten en doelen van dat plan aan:

Veelzeggend is het beeld van figuur 6. Hierop staan voor Heiloo de gebieden aangegeven die deel zouden kunnen (moeten?) uitmaken van wat toen de EHS werd genoemd. DE Ecologische Hoofdstructuur van Nederland. Veel van die ambities zijn in de loop van het afgelopen decennium gesneuveld, maar desondanks is het beeld nog steeds heel aanlokkelijk.

Figuur 6. kaartje van de delen van het Heilooër buitengebied die deel uitmaken van de EHS. (kaartje afkomstig uit groenstructuurplan gemeente Heiloo 2012 – 2022)

Voorts is een kaartje opgenomen waarop de groene omzoming van Heiloo wordt weergegeven. Figuur 7. Er is wat de natuurambities aangaat, flink ingeleverd ten opzichte van de ambities zoals in figuur 6 staan weergegeven. Wel is een dikke groene verbinding getekend aan de zuidkant van Heiloo.

4.2 Groene omzoming van het dorp

Als basis wordt uitgegaan van een "groene ring" om Heiloo en wordt gestreefd de landschappelijke identiteit van Heiloo te waarborgen en zelfs te versterken.

Vul hier tekst in

De uitgangspunten voor de komende 10 jaar zijn dan ook de volgende:

- Behoud en versterk de groene zoom en breid deze uit ter hoogte van de nieuwe wijken Zuiderloo en Zandzoom met bosschages en bomenlanen.
- Respecteer de landschappelijke en geologische kenmerken van het gebied door het toepassen van gebiedseigen beplanting.
- Versterk de ecologische structuur lokaal zodat Heiloo een belangrijke schakel gaat vormen in de ecologische structuur van het strandwallenlandschap. Dit kan gerealiseerd worden door gebiedseigen beplanting toe te passen en door een dicht netwerk van verbindingszones te creëren met name van ecologische oevers en natuurlijke ruige bermen.

Vul hier tekst in

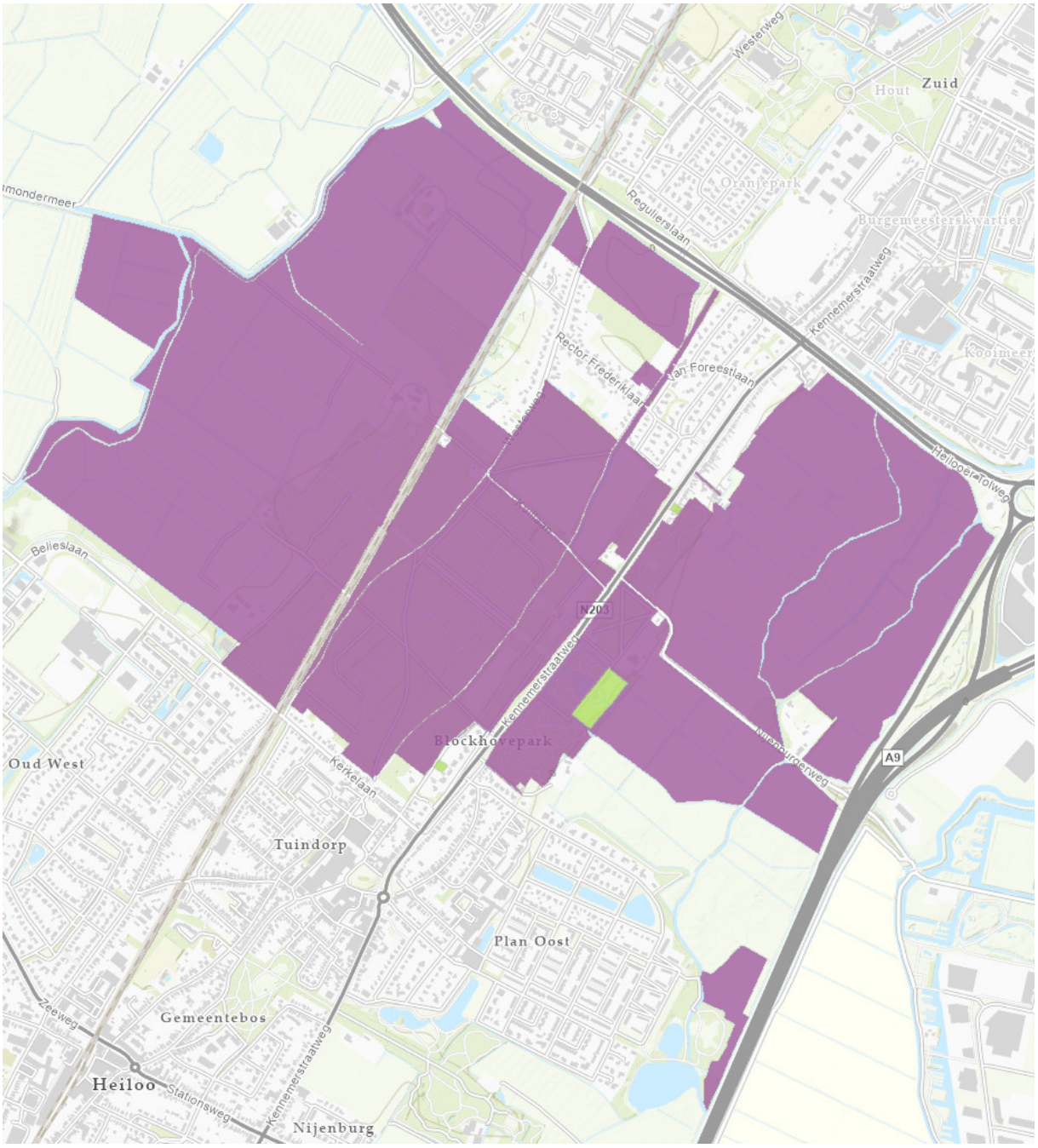
De pijlen geven globaal aan waar de groene zone moet worden gecompleteerd.

Figuur 7. Groene ring om Heiloo volgens groenstructuurplan 2012 - 2022

Figuur 8. Groengebieden zoals onderscheidden door de gemeente Heiloo in het groenstructuurplan 2012 – 2022.

Bijlage 2. Eigendom van Natuurmonumenten

Kaart met eigendommen van Natuurmonumenten

Bijlage 3. Kaart van NNN gebieden

